บทที่ 5
สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. สรุปผลการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ

1.1 การค้าพืชผักระหว่างไทยและจีนก่อนและหลังการเปิดการค้าเสรี

ผลจากการเปิดการค้าเสรีพืชผักระหว่างไทยและจีนตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546 เป็นต้นมาส่งผลให้ปริมาณและมูลค่าการค้าระหว่างกันเพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก โดยพืชผักกลุ่มที่ไทยนำเข้ามากเป็นอันดับหนึ่ง คือ พืชผักแห้ง ทั้งต้นหรือทั้งหัว ตัด ฝาน ทำให้แตกหรือเป็นผง ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ เห็ดหอม (ตระกูลอะการิคัส) เห็ดหูหนู และเห็ดอื่นๆ นอกจากนี้ ไทยยังมีการนำเข้าพืชผักบางชนิดที่ไทยมีการผลิตอยู่แล้วเป็นปริมาณมาก เช่น หอมหัวใหญ่ กระเทียม เนื่องจากสินค้าจากจีนมีราคาถูก สัดส่วนการนำเข้าพืชผักจากจีนได้สูงขึ้นจากร้อยละ 26.59 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 72.88 ของมูลค่าการนำเข้าพืชผักรวมในปี 2549

ส่วนในด้านมูลค่าส่งออกพืชผักของไทยหลังจากเปิดการค้าเสรีแล้วมีแนวโน้มสูงขึ้นมากเช่นกัน แต่เมื่อพิจารณาสินค้าที่ส่งออกแล้วส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในสินค้าประเภทมันสำปะหลังที่มูลค่าการส่งออกสูงถึงร้อยละ 99 ของมูลค่าการส่งออกพืชผักทั้งหมดไปยังประเทศจีน

เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าการส่งออกและนำเข้าสินค้าพืชผักระหว่างปี 2544 – 2549 แล้วพบว่ามูลค่าการนำเข้าพืชผักจากจีนเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 62.66 ขณะที่มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 31.17 ทั้งนี้ไทยเป็นฝ่ายได้ดุลการค้าสินค้าพืชผักกับจีน โดยมีอัตราเพิ่มของดุลการค้าเฉลี่ยร้อยละ 28.30 อย่างไรก็ดี ดุลการค้าที่เกินดุลนี้มาจากสินค้ามันสำปะหลังเป็นหลัก แต่หากไม่รวมสินค้ามันสำปะหลังแล้วจะพบว่าไทยเป็นฝ่ายขาดดุลการค้าสินค้าพืชผักกับจีน

1.2 การค้าผลไม้ระหว่างไทยและจีนก่อนและหลังการเปิดการค้าเสรี

หลังจากเปิดการค้าเสรีผลไม้ระหว่างไทยและจีนแล้วปริมาณและมูลค่าการค้าระหว่าง

กันได้มีแนวโน้มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก โดยกลุ่มสินค้าที่ไทยนำเข้ามากเป็นอันดับหนึ่งได้แก่ แอปเปิ้ลและแพร์ รองลงมาคือ กลุ่มลูกนัตอื่น สดหรือแห้ง และอันดับสามคือ องุ่นสด/แห้ง ทั้งนี้สัดส่วนการนำเข้าผลไม้จากจีนสูงขึ้นจากร้อยละ 37.61 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 56.36 ของมูลค่าการนำเข้าผลไม้รวมในปี 2549

ส่วนในด้านมูลค่าส่งออกผลไม้ของไทยหลังจากเปิดการค้าเสรีแล้วมีแนวโน้มสูงขึ้นมากเช่นกัน โดยหลังจากเปิดการค้าเสรีแล้วผลไม้ประเภทที่ไทยส่งออกมากเป็นอันดับหนึ่งคือ ผลไม้สด ที่สำคัญคือ ลำไย ทุเรียน และลิ้นจี่ อันดับสองคือผลไม้แห้ง ซึ่งส่วนใหญ่คือ ลำไยแห้ง และอันดับสามคือ กลุ่มสับปะรด ฝรั่ง มังคุด และอื่นๆ สดหรือแห้ง ซึ่งส่วนใหญ่คือ มังคุด ทั้งนี้สัดส่วนของมูลค่าส่งออกผลไม้ไปยังจีนมีแนวโน้มสูงขึ้นจากร้อยละ 15.21 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 29.02 ของมูลค่าการส่งออกผลไม้รวมในปี 2549

เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าการส่งออกและนำเข้าผลไม้ระหว่างไทยและจีนในปี 2544 – 2549 แล้วพบว่า มูลค่าการนำเข้าผลไม้จากจีนเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 32,27 ขณะที่มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 26.07 ทั้งนี้ไทยเป็นฝ่ายได้ดุลการค้าในสินค้าผลไม้กับจีนมาโดยตลอด โดยมีอัตราเพิ่มของดุลการค้าเฉลี่ยร้อยละ 42.58 อย่างไรก็ดี หลังเปิดการค้าเสรีแล้วการเกินดุลมีแนวโน้มลดลง ยกเว้นในปี 2548 ที่การเกินดุลการค้ามีมูลค่าสูงซึ่งพบว่าในปีดังกล่าวมีการส่งออกลำไยสด/แห้งและทุเรียนสดสูงขึ้นมากจากปีก่อนหน้า

1.3 การค้าผักและผลไม้ระหว่างไทยและจีนก่อนและหลังการเปิดการค้าเสรี

จากข้อมูลการค้าสินค้าผักและผลไม้ระหว่างไทยและจีนเมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้วพบว่า มูลค่าการนำเข้าผักและผลไม้จากจีนเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 40.37 ขณะที่มูลค่าการส่งออกรวมเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 28.91 โดยที่ไทยเกินดุลการค้ากับจีนมาโดยตลอด อย่างไรก็ดีหากไม่นำสินค้าประเภทมันสำปะหลังที่ไทยมีการส่งออกไปจีนเป็นปริมาณมากและเป็นสินค้าที่ใช้เพื่อการอุตสาหกรรมเป็นหลักมารวมด้วยแล้วกลับพบว่าไทยมีการขาดดุลการค้ากับจีน โดยการขาดดุลการค้าในสินค้าทั้ง 2 ประเภทมีแนวโน้มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก

1.4 การผลิตและราคาพืชผักและผลไม้บางชนิดก่อนและหลังการเปิดการค้าเสรีไทย-จีน

จากการศึกษาข้อมูลสินค้าพืชผักที่เกี่ยวข้องกับการค้าเสรีไทย-จีน คือกระเทียมและหอมหัวใหญ่พบว่าหลังจากเปิดการค้าเสรีแล้วพื้นที่ปลูกมีแนวโน้มลดลงเป็นอย่างมาก โดยในปี 2547

หลังจากเปิดการค้าเสรีไปแล้ว 1 ปีการนำเข้ากระเทียมและหอมหัวใหญ่จากจีนมีปริมาณเพิ่มขึ้นมาก เนื่องจากสินค้าจากจีนมีราคาถูก ส่งผลให้ราคาที่เกษตรกรขายได้ลดต่ำลง อย่างไรก็ดี จากการที่ปริมาณผลผลิตภายในประเทศลดลงทำให้ในปี 2549 ราคาสินค้าทั้งสองสูงขึ้นจากปีก่อนหน้าซึ่งเป็นไปตามหลักของอุปสงค์และอุปทานของสินค้าโดยทั่วไป

ในด้านการนำเข้าผลไม้จากจีนได้แก่ แอปเปิ้ล แพร์และควินซ์ และองุ่นสดที่ปริมาณนำเข้าเพิ่มขึ้นมากหลังจากเปิดการค้าเสรีพบว่าราคาสินค้านำเข้าลดลงจากก่อนเปิดการค้าเสรี

2. สรุปผลการสำรวจผู้บริโภคสินค้าเกษตร

จากการสำรวจผู้บริโภคด้วยแบบสอบถาม มีผลสรุปที่น่าสนใจในด้านของการรับรู้ของผู้บริโภคเกี่ยวกับข้อตกลงเขตการค้าเสรีที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคผักและผลไม้ ทั้งที่ผลิตในประเทศและนำเข้าจากต่างประเทศ พฤติกรรมการซื้อและความคิดเห็นที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปดังนี้

2.1 การรับรู้ของผู้บริโภคเกี่ยวกับข้อตกลงเขตการค้าเสรีด้านการบริโภคสินค้าเกษตร

2.1.1 ผู้บริโภคส่วนใหญ่รับทราบเกี่ยวกับข้อตกลงเขตการค้าเสรี ซึ่งปัจจัยด้านเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับทราบเกี่ยวกับข้อตกลงเขตการค้าเสรี โดยเพศชายจะรับทราบมากกว่าเพศหญิง ระดับการศึกษาสูงจะรับทราบได้มากกว่าระดับการศึกษาน้อย ส่วนอาชีพราชการ อาชีพอิสระ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ จะรับรู้เกี่ยวกับข้อตกลงเขตการค้าเสรีมากกว่าเกษตรกรและพ่อบ้านแม่บ้าน

2.1.2 ผู้บริโภครับรู้เกี่ยวกับข้อตกลงเขตการค้าเสรีได้จากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือหนังสือพิมพ์

2.1.3 ผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าผักและผลไม้ที่ตนซื้อ มีแหล่งที่มา (ประเทศ) จากที่ใด

2.1.4 ผู้บริโภคส่วนใหญ่เห็นด้วยที่ประเทศไทยทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีในภาคการเกษตร แต่ก็ยังมีผู้บริโภคจำนวนไม่น้อยที่ไม่แน่ใจ และไม่เห็นด้วย

2.1.5 ผู้บริโภคเห็นว่าผลดีของการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีก็คือ มีสินค้าให้เลือกหลากหลายมากขึ้น ส่วนผลเสียคือ เกษตรกรไทยจะเสียเปรียบทางการค้ามากขึ้น

2.1.6 ปัจจัยที่สำคัญในการเลือกซื้อสินค้าเกษตรของผู้บริโภคหลังจากมีข้อตกลงเขตการค้าเสรีคือ คุณภาพสินค้า

2.1.7 ผู้บริโภคมีความเห็นว่า สินค้าเกษตรไทยควรปรับปรุงคุณภาพในด้านความปลอดภัยต่อผู้บริโภค เพื่อจะได้สามารถแข่งขันภายใต้ข้อตกลงเขตการค้าเสรีได้

2.2 พฤติกรรมการบริโภคผัก

2.2.1 ความรู้สึกของผู้บริโภคต่อปริมาณการบริโภคผักที่ผลิตในประเทศหลังจากทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี ส่วนใหญ่คิดว่าปริมาณการบริโภคไม่เปลี่ยนแปลง รองลงมาคิดว่าบริโภคเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน (อายุ 20 – 39 ปี) และผู้ที่มีรายได้สูง ซึ่งสาเหตุหลักที่ซื้อผักในประเทศเพิ่มขึ้นเพราะหาซื้อง่าย ส่วนประเภทผักที่ซื้อเพิ่มขึ้นมาก ได้แก่ ผักบุ้ง กระเทียม หอม คะน้า ผักชี

2.2.2 ความรู้สึกของผู้บริโภคต่อปริมาณการบริโภคผักที่ผลิตจากต่างประเทศหลังจากทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี ส่วนใหญ่คิดว่าปริมาณการบริโภคไม่เปลี่ยนแปลง รองลงมาคิดว่าบริโภคลดลง โดยสาเหตุหลักที่ซื้อผักที่ผลิตจากต่างประเทศลดลงเพราะราคาแพง แต่ก็ยังมีผักบางประเภทที่ซื้อเพิ่มขึ้น ได้แก่ แครอท บร็อคโคลี่ กระเทียม เห็ดหอมสด และเห็ดหอมแห้ง

2.2.3 ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการซื้อผักในประเทศและผักต่างประเทศของผู้บริโภค มีดังนี้

1) ผู้บริโภคที่ซื้อผักต่างประเทศเพิ่มขึ้น มีแนวโน้มซื้อผักในประเทศเพิ่มขึ้นด้วย
2) ผู้บริโภคที่ซื้อผักต่างประเทศลดลง มีแนวโน้มซื้อผักในประเทศเพิ่มขึ้น
3) ผู้บริโภคที่ซื้อผักต่างประเทศคงที่ มีแนวโน้มซื้อผักในประเทศคงที่ด้วย

2.2.4 ผักในประเทศที่ผู้บริโภคซื้อบ่อย ได้แก่ ผักชี ต้นหอม ผักบุ้ง กระเทียม และหอมแดง ส่วนผักต่างประเทศที่ซื้อบ่อย ได้แก่ กระเทียม แครอท บร็อคโคลี เห็ดหอมสด และมันฝรั่ง

2.3 พฤติกรรมการบริโภคผลไม้

2.3.1 ความรู้สึกของผู้บริโภคต่อปริมาณการบริโภคผลไม้ที่ผลิตในประเทศหลังจากทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี ส่วนใหญ่คิดว่าบริโภคเพิ่มขึ้นใกล้เคียงกับผู้บริโภคที่คิดว่าไม่เปลี่ยนแปลงปริมาณการบริโภค โดยสาเหตุหลักที่ซื้อผลไม้ที่ผลิตในประเทศเพิ่มขึ้นเพราะราคาถูก ส่วนประเภทผลไม้ที่ซื้อเพิ่มขึ้น ได้แก่ ส้ม มะม่วง เงาะ แตงโม และมังคุด

2.3.2 ความรู้สึกของผู้บริโภคต่อปริมาณการบริโภคผลไม้ที่ผลิตจากต่างประเทศหลังจากทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี ส่วนใหญ่คิดว่าปริมาณการบริโภคไม่เปลี่ยนแปลง รองลงมาคิดว่าบริโภคลดลง โดยสาเหตุหลักที่ซื้อผลไม้ที่ผลิตจากต่างประเทศลดลงเพราะราคาแพง แต่ก็ยังมีผลไม้จากต่างประเทศบางประเภทที่คิดว่าซื้อเพิ่มขึ้น ได้แก่ แอปเปิ้ล องุ่น สาลี่ และส้มจีน

2.3.3 ผลไม้ในประเทศที่ผู้บริโภคซื้อบ่อย ได้แก่ ส้ม มะม่วง แตงโม กล้วย และเงาะ ส่วนผลไม้ต่างประเทศที่ผู้บริโภคซื้อบ่อย ได้แก่ แอปเปิ้ล องุ่น สาลี ส้มจีน และพลับ

2.4 แหล่งจับจ่ายและการตัดสินใจซื้อ

2.4.1 แหล่งที่ผู้บริโภคไปจับจ่ายซื้อผักและผลไม้มากที่สุดคือ ตลาดสด รองลงมาคือ ซูเปอร์มาร์เก็ต

2.4.2 ผู้มีส่วนตัดสินใจในการซื้อผักและผลไม้มากที่สุดคือ สมาชิกทุกคนในบ้าน รองลงมาคือ แม่บ้าน

2.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริโภคสินค้าเกษตร

2.5.1 ผู้บริโภคมีความคิดเห็นว่าผักในประเทศถูกกว่า สดกว่า และปลอดภัยต่อการบริโภคมากกว่าผักต่างประเทศ

2.5.2 ผู้บริโภคมีความคิดเห็นว่าผลไม้ในประเทศถูกกว่า สดกว่า และปลอดภัยต่อการบริโภคมากกว่าผลไม้ต่างประเทศ และยังเห็นว่าการที่มีผลไม้ต่างประเทศจำหน่ายมากทำให้ผู้บริโภคมีโอกาสเลือกชนิดได้มากขึ้น และสินค้าที่ความแปลกใหม่น่าซื้อ

3 สรุปผลการสัมมนาแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรและนักวิชาการเกษตร

จากการจัดสัมมนาแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรและนักวิชาการเกษตร 4 ภาค ได้ข้อสรุป ในด้านความเป็นอยู่ การปรับปรุงการประกอบอาชีพ การปรับปรุงด้านการบริโภค และการสร้างเครือข่ายของเกษตรกร รวมทั้งข้อเสนอแนะด้านนโยบายภาครัฐ ดังนี้

3.1 ความเป็นอยู่ของเกษตรกร

ผู้เข้าร่วมการสัมมนาแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ให้ทัศนะถึงความเป็นอยู่ของเกษตรกรในระยะเวลา 2 – 3 ปีที่ผ่านมาว่า มีการเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ทั้งสองทิศทาง บางส่วนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น และบางส่วนมีความเป็นอยู่แย่ลง ดังนี้

3.1.1 ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ระบุถึงความเป็นอยู่ที่ดีหมายถึง รายได้ที่มากขึ้น และการใช้ชีวิตที่สะดวกสบายมากขึ้นกล่าวคือ มีเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และใช้ในการทำการเกษตร เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น เกษตกรมีข้อคิดเห็นดังนี้

1) มีการเพิ่มเนื้อที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น และมีกิจกรรมการทำฟาร์มเพิ่มขึ้น

2) มีการเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์

3) ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น และช่วยให้ต้นทุนการผลิตลดลง

4) มีการรวมกลุ่มเกษตรกร

5) มีช่องทางการตลาดผลผลิตเพิ่มขึ้น

6) ราคาผลผลิตที่ได้รับดีขึ้น เนื่องจากการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต

3.1.2 ความเป็นอยู่ที่แย่ลง ตามคิดของผู้เข้าร่วมสัมมนาแบบมีส่วนร่วมหมายถึง รายได้ที่ลดลง และมีภาระรายจ่ายที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเกษตรกรมีความเห็นดังนี้

1) มีต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น

2) การมีแข่งขันกันขายผลผลิตเพิ่มขึ้น และยังมีผลผลิตจากต่างประเทศมาเข้ามาแข่งขัน

3) ผลผลิตตกต่ำลง เนื่องจากสภาพดินฟ้าอากาศไม่อำนวย

4) ราคาผลผลิตที่ได้รับไม่แน่นอน

5) หนี้สินเพิ่มมากขึ้นจากการขยายการผลิต

6) ใช้จ่ายเกินรายได้

7) ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตมีน้อยลง

*3.2 **การปรับปรุงการประกอบอาชีพของเกษตรกร*** ผู้เข้าร่วมการสัมมนาได้ให้ข้อคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงการประกอบอาชีพของเกษตรกร ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) ควรผลิตสินค้าพอประมาณ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2) เน้นการผลิตจากสายพันธุ์ที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานที่ดี

3) ปลูกพืชหมุนเวียน ปลูกพืชแบบผสมผสาน ทั้งที่สามารถเก็บผลผลิตได้รายวัน รายเดือน รายปี และปลูกเพื่อเป็นบำนาญ ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงและทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น

4) ผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด โดยการปรับปรุงคุณภาพให้ได้มาตรฐาน

5) ปรับปรุงการผลิตโดยเน้นเกษตรที่ปลอดภัย การใช้หลักการปฏิบัติการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (Good Agricultural Practice; GAP) และการทำเกษตรอินทรีย์

6) วางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดในแต่ละช่วงเวลา

7) ปรับปรุงดิน และอนุรักษ์น้ำ

8) ลดต้นทุนการผลิตโดยการปรับปรุงเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม

*3.3 **การปรับปรุงการบริโภคในครัวเรือนเกษตรกร*** ข้อคิดเห็นที่ได้จากการสัมมนาในประเด็นของการปรับปรังการบริโภคในครัวเรือนเกษตรกรมีดังนี้

1) ลดการบริโภคสินค้าเกษตรจากต่างประเทศ ควรปลูกพืชไว้กินเอง
2) ไม่บริโภคฟุ่มเฟือย กินอยู่อย่างพอเพียง
3) บริโภคอาหารที่มีประโยชน์ และปลอดภัยจากสารพิษ รวมถึงการศึกษาหาความรู้ด้านการบริโภคอยู่เสมอ
4) ถนอมอาหารไว้บริโภคเองในครัวเรือน และเมื่อเหลือจึงจำหน่าย
5) ทำบัญชีครัวเรือนเพื่อหาแนวทางในการลดค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

*3.4 **การสร้างเครือข่ายของเกษตรกร*** ในด้านของการสร้างเครือข่ายของเกษตรกร ผู้เข้าร่วมการสัมมนาให้ข้อคิดเห็นดังนี้

1) ควรมีการรวมกลุ่มเกษตรกรตามชนิดของพืช ตามท้องถิ่นทั้งระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด และมีการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจระหว่างเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การรวมกลุ่มควรเป็นกลุ่มที่ถาวรและยั่งยืน
2) มีระบบการบริหารจัดการภายในกลุ่มที่เข้มแข็ง
3) มีการตั้งศูนย์รวมสินค้าทุกชนิดประจำจังหวัด
4) แต่ละกลุ่มควรมีกิจกรรมสัมพันธ์และเกื้อกูลกัน
5) ควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรทั่วประเทศ
6) เครือข่ายควรมีการดูแลกันเองอย่างครบวงจรตั้งแต่การผลิต การตลาด จนกระทั่งการส่งออก

*3.5 **ข้อเสนอแนะด้านนโยบายภาครัฐ*** ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำนโยบายของรัฐในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) จัดให้มีการจัดชั้นมาตรฐานในการซื้อขายผลิตผลแต่ละชนิด
2) ลดภาษีปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย และสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช
3) มีระบบการประกันราคาสินค้าเกษตรที่ไม่ต่ำกว่าต้นทุนการผลิต และมีการชดเชยพืชผลที่ได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติและความเสียหายอันเนื่องจากการทำ

ข้อตกลงเขตการค้าเสรี รวมถึงให้มีการจัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อใช้เป็นกองทุนผลิตผลเกษตรแต่ละชนิด โดยให้รัฐ ผู้ประกอบการ และเกษตรกรมีความรับผิดชอบร่วมกัน

4) รัฐให้การส่งเสริมเทคโนโลยีการผลิต การปรับปรุงโครงสร้างด้านโลจิสติกส์ และจัดให้มีตลาดกลางสินค้าเกษตรทั่วประเทศ
5) ส่งเสริมความรู้ให้เกษตรกร เช่น การตั้งโรงเรียนเกษตรกร เป็นต้น
6) สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนบริโภคสินค้าเกษตรไทย
7) ให้รัฐทำประชามติเกี่ยวกับการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี
8) มีการส่งเสริมการแปรรูปเพื่อการส่งออก
9) กำหนดมาตรการกีดกันทางการค้าสินค้าเกษตรจากต่างประเทศแบบแอบแฝง
10) มีการตรวจสอบสินค้าเกษตรนำเข้าอย่างเข้มงวด
11) กำหนดเขตเศรษฐกิจการเกษตร และจัดให้มีการขึ้นทะเบียนเกษตรกร
12) ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มการผลิตเพื่อการปรับปรุงคุณภาพการผลิตร่วมกัน
13) กำหนดให้มีผู้แทนเกษตรกรเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดและการบริหารนโยบายเกษตร หรือจัดให้มีสภาการเกษตร ทั้งในระดับท้องถิ่น จนถึงระดับชาติ
14) สนับสนุนงบประมาณให้กับเกษตรกรที่มีผลงานดีเด่น รวมทั้งการออกใบรับรองหรือใบประกอบวิชาชีพการเกษตร

ผลสรุปที่ได้จากการวิจัย

จากสรุปผลการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ การสำรวจผู้บริโภคสินค้าเกษตร และการสัมมนาแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรและนักวิชาการ เพื่อให้ได้ข้อสรุปของรูปแบบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคผักและผลไม้หลังจากทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-จีน มีประเด็นดังนี้

1) พฤติกรรมการบริโภคผักทั้งที่ผลิตในประเทศและผักจากต่างประเทศไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลด้านการนำเข้าและส่งออกผักระหว่างไทย-จีน กล่าวคือการนำเข้าผักจากจีนที่เพิ่มสูงขึ้นมากได้แก่ พืชผักแห้ง และผักสดเพียงบางรายการเท่านั้นเช่น หอมหัวใหญ่ และกระเทียม ประกอบกับการส่งออกผักไปจีน (ไม่นับรวมสินค้ามันสำปะหลัง) ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ซึ่งก็แสดงว่า

การบริโภคผลผลิตผักภายในประเทศยังไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพราะผู้บริโภคยังคงเห็นว่าผักในประเทศมีราคาถูกกว่า สดกว่า และปลอดภัยต่อการบริโภคมากกว่าผักจากต่างประเทศ

2) พฤติกรรมการบริโภคผลไม้ที่ผลิตในประเทศเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ส่วนการบริโภคผลไม้จากต่างประเทศไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งขัดแย้งกับข้อมูลด้านการนำเข้าและส่งออกผลไม้ระหว่างไทย-จีน พบว่าไทยนำเข้าผลไม้จากจีนเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะแอปเปิ้ลและแพร์ และไทยยังส่งออกไปยังจีนเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกันโดยเฉพาะลำไยและทุเรียน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะปริมาณผลผลิตของผลไม้มีความผันแปรตามฤดูกาลสูง และปริมาณผลผลิตในแต่ละปีมีความแตกต่างกันมาก ทำให้บางปีที่ผลผลิตภายในประเทศมีมากทำให้ราคาต่ำเป็นเหตุจูงใจให้เกิดการบริโภคเพิ่มขึ้น และในช่วงที่ผลผลิตภายในประเทศยังไม่ออกก็บริโภคผลไม้จากต่างประเทศที่มีผลผลิตออกมาในช่วงเวลานั้น แต่พฤติกรรมโดยรวมแล้วผู้บริโภคไทยก็ยังคงนิยมบริโภคผลไม้ที่ผลิตภายในประเทศเนื่องจากเห็นว่ามีราคาถูก สด และปลอดภัยต่อการบริโภค

3) ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการบริโภคต่อการผลิตสินค้าเกษตร โดยภาพรวมของพฤติกรรมการบริโภคสินค้าเกษตรหลังจากทำข้อตกลงเขตการค้าไทย-จีนแล้ว ยังมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ทั้งนี้เนื่องจากผลผลิตผักและผลไม้แต่ละชนิดมีคุณสมบัติเฉพาะตัว เช่น รสชาติ และการนำไปใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดการทดแทนกันได้น้อย โดยผู้บริโภคบางส่วนอาจให้ความสนใจผักและผลไม้จากต่างประเทศบ้างเพราะความแปลกใหม่และเหตุจูงใจด้านราคาที่ถูกลง แต่จากพฤติกรรมดังกล่าวก็ยังไม่ส่งผลต่อการผลิตสินค้าเกษตรภายในประเทศมากนัก ยกเว้นสินค้าเกษตรบางรายการที่สามารถทดแทนกันได้สูงซึ่งได้แก่ หอมหัวใหญ่และกระเทียม โดยจะเห็นได้จากพื้นที่การปลูกและปริมาณผลผลิตหอมและกระเทียมภายในประเทศลดลงอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามก็ยังพบว่าราคาผลผลิตหอมและกระเทียมภายในประเทศก็มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นด้วย ซึ่งก็แสดงว่า หอมและกระเทียมที่ผลิตภายในประเทศและที่นำเข้าจากจีนก็ยังคงมีความแตกต่างกันอยู่บ้างในสายตาของผู้บริโภค ดังนั้นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าเกษตรที่มีต่อเกษตรกรโดยภาพรวมจึงยังเกิดขึ้นไม่มาก ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปของการสัมมนาแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรและนักวิชาการเกษตร โดยปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ของเกษตรกรที่มีอยู่ก็ยังคงเกิดจากปัจจัยด้านอื่นๆ เช่น ต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น สภาพดินฟ้าอากาศ และหนี้สิน เป็นต้น การแก้ปัญหาของเกษตรกรส่วนใหญ่ก็ยังคงต้องอาศัยนโยบายภาครัฐ โอกาสของทางเลือกในการประกอบอาชีพ และความสามารถเฉพาะตัวในด้านการบริหารจัดการของเกษตรกรแต่ละราย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย

ถึงแม้ความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการบริโภคสินค้าเกษตรหลังจากทำข้อตกลงเขตการค้าระหว่างไทย-จีนยังเกิดขึ้นน้อย และยังไม่ส่งผลกระทบไปสู่เกษตรกรอย่างกว้างขวางก็ตาม แต่ผลจากการวิจัยนี้ยังมิอาจรับประกันได้ว่า อนาคตอันใกล้ที่จะเกิดขึ้นจะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะนำมาซึ่งผลกระทบอันรุนแรงต่อภาคการเกษตรไทย เพราะข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-จีนเป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่ภาคการเกษตรไทยจะต้องเผชิญ ยังมีข้อตกลงเขตการค้าเสรีอื่นๆ ที่จะส่งผลกระทบตามมาอีกจำนวนมาก

เมื่อมีการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศมาสู่สายตาของผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้น การรู้จักและคุ้นเคยต่อสินค้าเกษตรของต่างประเทศ ประกอบกับราคาที่จูงใจ ย่อมเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคเกิดการทดลองสินค้าใหม่ๆ เกิดการปรับตัวและยอมรับวัฒนธรรมการบริโภคจากต่างประเทศ และเมื่อผู้บริโภคเปิดรับสินค้าเกษตรจากต่างประเทศอย่างกว้างขวางโดยละทิ้งการบริโภคสินค้าเกษตรไทย เมื่อนั้นย่อมทำให้เกษตรกรไทยเกิดความอ่อนแอลงเพราะขาดทางเลือกในการผลิต เกษตรกรจำเป็นต้องผลิตสินค้าเกษตรเพียงบางชนิดที่สามารถส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้ ซึ่งเป็นการลดโอกาสและลดความสามารถทางการแข่งขันของภาคการเกษตรไทยในเวทีโลกด้วย

ดังนั้นในขณะนี้จึงเป็นโอกาสอันดีที่ประเทศไทยจะได้ถือโอกาสในการเตรียมความพร้อมด้านการบริโภคสินค้าเกษตรไทยเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรีต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นอีกในอนาคต โดยการสร้างพื้นฐานด้านการบริโภคและการผลิตภายในประเทศตลอดทั้งระบบแห่งคุณค่า ซึ่งจากผลการวิจัยช่วยให้ได้ข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะการเตรียมความพร้อมด้านผู้บริโภคสินค้าเกษตร

เหตุที่การบริโภคสินค้าเกษตรไทยยังไม่เปลี่ยนแปลงมากจนส่งผลกระทบต่อการผลิตอย่างเห็นได้ชัดนั้น เป็นเพราะความหลากหลาย และคุณลักษณะเฉพาะของผลผลิต นอกจากนี้ผู้บริโภคยังเห็นว่าสินค้าเกษตรไทยมีราคาถูก สด และปลอดภัย ประเด็นที่สำคัญก็คือเรื่องของราคา หากในอนาคตราคาสินค้าเกษตรที่ผลิตภายในประเทศมีราคาสูงกว่าเมื่อเทียบกับสินค้าเกษตรนำเข้า ผู้บริโภคจะ

ยังคงนิยมสินค้าเกษตรที่ผลิตภายในประเทศอีกต่อไปหรือไม่ ซึ่งหากราคาสินค้าเกษตรไทยยังราคาต่ำอยู่เช่นนี้ต่อไปก็ย่อมส่งผลเสียต่อเกษตรกรอย่างแน่นอน

ดังนั้นการเตรียมความพร้อมด้านผู้บริโภคสินค้าเกษตร จึงควรมีการรณรงค์ปลูกฝังวัฒนธรรมของการบริโภคแบบไทย และรสนิยมการใช้สินค้าและวัตถุดิบจากผลิตผลเกษตรไทยที่มีคุณค่าและคุณภาพเฉพาะตัว ควบคู่กับการพัฒนาแนวความคิดและทัศนคติด้านการเลือกซื้อสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัย เพื่อใช้ประโยชน์จากพลังผู้บริโภคผลักดันให้เกิดการสร้างคุณค่าของภาคการผลิต การรณรงค์ดังกล่าวควรใช้การสื่อสารผ่านสื่อโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ มีการรณรงค์ ณ จุดซื้อสินค้าคือ ตลาดสด และซูเปอร์มาร์เก็ต นอกจากนี้ยังควรให้ความรู้ไปยังสถานศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับเยาวชนคนรุ่นใหม่อีกด้วย

1.2 ข้อเสนอแนะการเตรียมความพร้อมด้านผู้ผลิต

จากการสัมมนาแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรและนักวิชาการเกษตร ช่วยให้ผู้วิจัยทราบว่าเกษตรกรกลุ่มที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเป็นเกษตรกรที่มีทางเลือกในการผลิตสินค้าเกษตรที่หลากหลาย มีการใช้ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีในการลดต้นทุนการผลิต มีความสามารถในการบริหารจัดการด้านการตลาดและความสัมพันธ์กับสมาชิกอื่นในระบบแห่งคุณค่า ไม่ว่าจะประสบกับปัญหาและอุปสรรคประการใดก็ตาม เกษตรกรกลุ่มนี้มักจะเข้าใจปัญหาและหาทางออกได้เสมอ ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเกษตรกรกลุ่มนี้เพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการกำหนดแนวทางการพัฒนาให้มีเกษตรกรกลุ่มที่มีความเป็นอยู่ที่ดีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

อย่างไรก็ตามยังมีเกษตรกรอีกจำนวนไม่น้อยที่มีความเป็นอยู่ที่แย่ลง เกษตรกรกลุ่มนี้มักเป็นผู้มีหนี้สิน มีต้นทุนการผลิตสูง ขาดอำนาจการต่อรองทางการตลาดได้รับราคาผลผลิตต่ำ จึงมีแนวโน้มในการได้รับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรีสูงได้ในอนาคต ดังนั้นจึงควรเร่งแก้ไขปัญหาด้านหนี้สิน ช่วยเหลือให้สามารถดำรงชีพได้สบายมากขึ้น พัฒนาความรู้และความสามารถของเกษตรกรให้สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ รวมทั้งสร้างโอกาสทางเลือกในการประกอบอาชีพของเกษตรกรให้เพิ่มสูงขึ้น

การเตรียมความพร้อมของเกษตรทั้งสองกลุ่มดังกล่าวจึงเป็นการเพิ่มจุดแข็งและลดจุดอ่อนของภาคการผลิตสินค้าเกษตรอันจะนำมาซึ่งความสามารถทางการแข่งขันของเกษตรกรไทยให้สามารถพัฒนากระบวนการผลิตและสินค้าเกษตรที่มีคุณค่าในสายตาของผู้บริโภค ซึ่งจะส่งผลดีต่อการยกระดับราคาสินค้าเกษตรไทยได้ในอนาคต

นอกจากนี้ภาครัฐควรส่งเสริมสนับสนุนความรู้ด้านการตลาดแก่เกษตรกร ส่งเสริมการผลิตและการตลาดเกษตรอินทรีย์ และอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร ดังนี้

1) ควรให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับเรื่องอุปสงค์และอุปทาน เพื่อผลิตสินค้าสนองความต้องการของผู้บริโภคทั้งภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ เนื่องจากปัจจุบันมีปัญหาเรื่องสินค้าล้นตลาดมาก

2) ควรส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการบริโภค และพยายามส่งเสริมตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้เกษตรกรจำหน่ายสินค้าเกษตรให้มีราคาสูงขึ้น

3) ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรให้เป็นสินค้าอุตสาหกรรม เพื่อส่งออกในรูปสินค้าอุตสาหกรรมเกษตร จะช่วยเพิ่มมูลค่าของสินค้ามากขึ้น

2 ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมด้านการบริโภคสินค้าเกษตรเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี

ผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรีที่มีต่อผู้บริโภคในระยะที่ผ่านมาโดยส่วนใหญ่จะเป็นไปในทางบวกกล่าวคือ ผู้บริโภคจะมีโอกาสได้เลือกสินค้าที่หลากหลายมากขึ้น และสินค้ามีราคาถูกลงจากเดิม เป็นเหตุให้ผู้บริโภคจำนวนไม่น้อยได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคโดยสนใจเลือกหาสินค้าเกษตรจากต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น และในอนาคตเมื่อไทยต้องเปิดการค้าเสรีกับต่างประเทศในหมวดสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น ก็ย่อมทำให้สินค้าจากต่างประเทศเข้ามาแข่งขันมากตามไปด้วย ซึ่งย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าเกษตรของผู้บริโภคมากขึ้นจากปัจจุบัน และส่งผลต่อเนื่องไปสู่ภาคการเกษตรซึ่งเกี่ยวข้องกับประชาชนจำนวนมากตั้งแต่เกษตรกร ไปจนกระทั่งธุรกิจและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวเนื่องจำนวนมาก อีกทั้งยังส่งผลต่อความมั่นคงด้านอาหาร และความสามารถด้านการแข่งขันของประเทศ ดังนั้นการบริโภคสินค้าเกษตรของประชาชนภายในประเทศจึงมีความสำคัญอย่างมาก และต้องได้รับการดูแลให้เกิดประโยชน์ต่อภาคการเกษตรและเศรษฐกิจโดยรวม

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อนำมาใช้ในการจัดทำแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการบริโภคสินค้าเกษตรด้วยวิธีการจับคู่แบบ TOWS Matrix ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสรุปได้ว่า แนวทางกลยุทธ์การเตรียมพร้อมด้านการบริโภคสินค้าเกษตรสามารถมุ่งเป้าหมายไปสู่ผู้บริโภคโดยตรง หรือการปรับปรุงด้านการผลิตเพื่อนำไปสู่การตอบสนองการบริโภค

ภายในประเทศก็ได้ รวมทั้งการประสานรวมด้านการบริโภคและการผลิตเข้าด้วยกันก็ได้ ดังนั้นจึงสรุปเป็นยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมด้านการบริโภคเพื่อการรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี ได้ 3 ด้านดังนี้

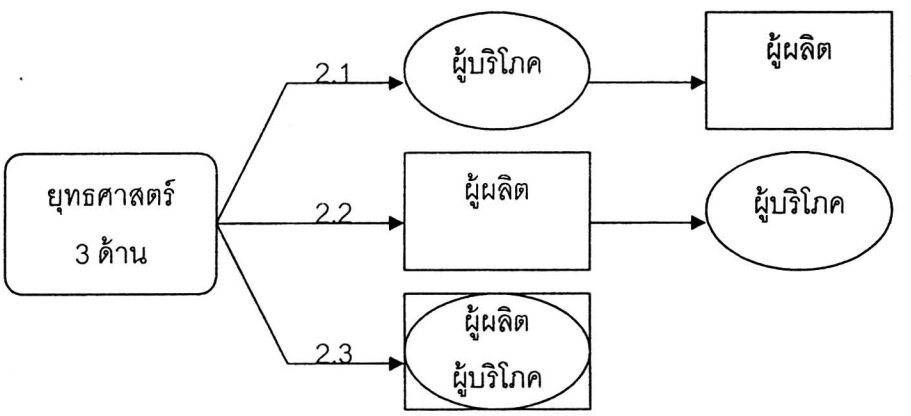

ภาพที่ 5.1 ข้อเสนอแนะยุทธศาสตร์ 3 ด้าน

*2.1 **ยุทธศาสตร์ผู้บริโภคสู่ผู้ผลิต*** เป็นการเตรียมความพร้อมด้านผู้บริโภคโดยตรง เพื่อให้ความต้องการของผู้บริโภคนำไปสู่การกระตุ้นการปรับปรุงการผลิต ประกอบด้วยยุทธศาสตร์เชิงรับ และเชิงรุก

ยุทธศาสตร์เชิงรับ คือ การเตรียมความพร้อมของผู้บริโภคภายในประเทศ ได้แก่

1) โครงการสืบสานการบริโภคแบบไทย
2) โครงการเครือข่ายผู้บริโภค-ผู้จำหน่ายสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย

ยุทธศาสตร์เชิงรุก คือ ยุทธศาสตร์ที่ส่งผลไปสู่ผู้บริโภคในต่างประเทศ ได้แก่

1) โครงการผู้บริโภคต่างประเทศนิยมสินค้าเกษตรไทย
2) โครงการเครือข่ายคู่ค้าเกษตรไทยในเวทีโลก

*2.2 **ยุทธศาสตร์ผู้ผลิตสู่ผู้บริโภค*** เป็นการเตรียมความพร้อมด้านการบริโภคโดยการผลักดันผู้ผลิตให้ปรับปรุงแนวคิด กระบวนการผลิต และผลผลิตที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและความพึงพอใจของผู้บริโภค โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์เชิงรับ และเชิงรุก ดังนี้

ยุทธศาสตร์เชิงรับ คือ การค้นหาแบบอย่างเกษตรกรที่ดีเยี่ยม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวคิด ความรู้ และทักษะของเกษตรกรรายอื่นๆ โครงการพัฒนาตามยุทธศาสตร์นี้ ได้แก่

1) โครงการเกษตรกรแบบอย่างที่ดีเยี่ยม
2) โครงการเกษตรกรไทยพัฒนา

ยุทธศาสตร์เชิงรุก คือ ยุทธศาสตร์ที่นำไปสู่การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรไทย โครงการตามยุทธศาสตร์นี้ได้แก่

1) โครงการการเกษตรเพื่อผู้บริโภค
2) โครงการสินค้าเกษตรไทยที่ทรงคุณค่า

*2.3 **ยุทธศาสตร์ผสมผสาน*** เป็นการเตรียมความพร้อมด้านการบริโภค ที่พิจารณาโดยองค์รวมของการแก้ปัญหาเชิงระบบ และสามารถดำเนินนโยบายทั้งในเชิงรับและเชิงรุกไปพร้อมกันกล่าวคือ เป็นการดำเนินการที่เชื่อมโยงผู้บริโภคและผู้ผลิต ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้บริโภคภายในประเทศ การส่งเสริมการบริโภคสินค้าเกษตรไทยในต่างประเทศ การพัฒนาแนวคิด ความรู้ของเกษตรกรไทย การเพิ่มประสิทธิภาพ คุณภาพ และมูลค่าเพิ่มของผลผลิตเกษตรไทย การดำเนินยุทธศาสตร์ดังกล่าวจะนำไปสู่การประสานรวมกันของเครือข่ายวิสาหกิจเกษตร การพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร ที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทั้งด้านผู้ผลิตและผู้บริโภค รวมทั้งหน่วยงานหรือผู้สนับสนุนที่เกี่ยวข้อง โครงการที่ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ผสมผสาน ได้แก่

1) โครงการจุดประกายเครือข่ายวิสาหกิจเกษตร
2) โครงการตลาดสินค้าเกษตรอัจฉริยะ

ผลจากแนวทางยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ด้าน นำไปสู่ข้อเสนอแนะของการดำเนินโครงการพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ดังกล่าว จำนวน 10 โครงการ ดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 ยุทธศาสตร์ 3 ด้าน และการดำเนินงาน 10 โครงการ

ยุทธศาตร์ 3 ด้าน	การดำเนินงาน 10 โครงการ	ยุทธศาสตร์	
		เชิงรับ	เชิงรุก
ผู้บริโภค สู่ ผู้ผลิต	1. โครงการสืบสานการบริโภคแบบไทย	✓	
	2. โครงการเครือข่ายผู้บริโภค-ผู้จำหน่ายสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย	✓	
	3. โครงการผู้บริโภคต่างประเทศนิยมสินค้าเกษตรไทย		✓
	4. โครงการเครือข่ายคู่ค้าเกษตรไทยในเวทีโลก		✓
ผู้ผลิต สู่ ผู้บริโภค	5. โครงการเกษตรกรแบบอย่างที่ดีเยี่ยม	✓	
	6. โครงการเกษตรกรไทยพัฒนา	✓	
	7. โครงการการเกษตรเพื่อผู้บริโภค		✓
	8. โครงการสินค้าเกษตรไทยที่ทรงคุณค่า		✓
ผสมผสาน	9. โครงการจุดประกายเครือข่ายวิสาหกิจเกษตร	✓	✓
	10.โครงการตลาดสินค้าเกษตรอัจฉริยะ	✓	✓

ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมด้านการบริโภคสินค้าเกษตร

รายละเอียดของยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมด้านการบริโภคสินค้าเกษตรเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรีดังตารางนี้

ตารางที่ 5.2 โครงการ วัตถุประสงค์ แนวทางการดำเนินงาน และหน่วยงานรับผิดชอบตามยุทธศาสตร์ 3 ด้าน

ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	แนวทางการดำเนินงาน	หน่วยงานรับผิดชอบ
1. โครงการสืบสานการบริโภคแบบไทย	1. เพื่อสร้างความตระหนักต่อคุณค่าของสินค้าเกษตรไทยให้กับผู้บริโภคภายในประเทศ 2. เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการบริโภคสินค้าเกษตรไทย	1. รณรงค์ให้เห็นถึงคุณค่าของสินค้าเกษตรไทยในด้านคุณประโยชน์ สดสะอาด และปลอดภัย รวมถึงแหล่งผลิตที่มาจากเกษตรกรไทย 2. รณรงค์ผลผลิตสินค้าเกษตรไทยที่มีเอกลักษณ์ หรือหาบริโภคจากประเทศอื่นๆ ไม่ง่ายมากนัก และโน้มน้าวให้เกิดการใช้ผลผลิตเกษตรไทยในการประกอบอาหารประเภทต่างๆ	กระทรวงวัฒนธรรม กรมการค้าภายใน กระประชาสัมพันธ์
2. โครงการผู้บริโภค-ผู้จำหน่ายสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย	1. เพื่อรวบรวมผู้บริโภคและผู้จำหน่ายที่มีแนวคิดและความตระหนักต่อสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย 2. เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เครือข่ายผู้บริโภค-ผู้จำหน่ายสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย 3. เพื่อให้ผู้ผลิตเกิดความตระหนักในการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพมาตรฐาน	1. ศึกษาและรวบรวมกลุ่มผู้บริโภคและผู้จำหน่ายสินค้าเกษตรที่มีความปลอดภัย และผู้สนใจทั่วไป โดยจัดกิจกรรมให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เช่น การจัดสัมมนา นิทรรศการ การสมัครเป็นสมาชิก และอื่นๆ 2. จัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ มีโครงสร้างการบริหารงาน การเชื่อมโยงเครือข่าย และการดำเนินงานที่เข้มแข็งและต่อเนื่อง วัตถุประสงค์การดำเนินงานของกลุ่มหรือองค์กรดังกล่าว จะมุ่งส่งเสริมแนวความคิดของประชาชนโดยทั่วไป และผู้ผลิตสินค้าเกษตร 3. กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย โดยเครือข่ายผู้บริโภค-ผู้จำหน่ายสินค้าเกษตร	กรมการค้าภายใน

ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	แนวทางการดำเนินงาน	หน่วยงานรับผิดชอบ
3. โครงการผู้บริโภคต่างประเทศนิยมสินค้าเกษตรไทย	1. เพื่อศึกษาศักยภาพของตลาดสินค้าเกษตรในต่างประเทศ 2. เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าเกษตรไทยในตลาดต่างประเทศที่มีศักยภาพ 3. เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดสินค้าเกษตรไทยในตลาดต่างประเทศ	1. ศึกษาและสำรวจตลาดในเรื่องความรู้จักสินค้าเกษตรไทยของผู้บริโภค และความต้องการสินค้าเกษตรไทยในตลาดต่างประเทศ 2. รณรงค์และสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าเกษตรไทยในตลาดต่างประเทศที่มีศักยภาพ 3. จัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบในการส่งเสริมและวิจัยตลาดผู้บริโภคในต่างประเทศ	กรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงวัฒนธรรม
4. โครงการเครือข่ายคู่ค้าเกษตรไทยในเวทีโลก	1. เพื่อขยายตลาดสินค้าเกษตรไทยในต่างประเทศที่มีศักยภาพ 2. เพื่อลดอุปสรรคทางการค้าของสินค้าเกษตรไทยในตลาดต่างประเทศ	1. ศึกษาศักยภาพของตลาด ปัญหา และอุปสรรคทางการค้าระหว่างไทยกับประเทศคู่ค้าเป้าหมาย 2. ผลักดันให้เกิดการเจรจาการค้ากับรัฐบาลต่างประเทศหรือตัวแทนการค้าที่มีศักยภาพในตลาดต่างประเทศโดยเน้นการสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน 3. จัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบในการส่งเสริมและเจรจากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ	กรมส่งเสริมการส่งออก กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ
5. โครงการเกษตรกรแบบอย่างที่ดีเยี่ยม	1. เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินงานของเกษตรกรไทยที่ประสบความสำเร็จในด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินงานที่คำนึงถึงผู้บริโภคเป็นสำคัญ 2. เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรยึดแนววิธีการปฏิบัติตามอย่างเกษตรกรที่ดีเยี่ยมในด้านการคำนึงถึงผู้บริโภคเป็นสำคัญ	1. สำรวจเกษตรกรไทยแบบอย่างที่ดีเยี่ยมและศึกษาถึงแนวคิดและการปฏิบัติของเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรประจำแต่ละท้องถิ่น ที่มีการพัฒนาการดำเนินงานในการผลิตสินค้าเกษตรที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคเป็นอย่างดี 2. เผยแพร่ความรู้ที่ได้จากเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรแบบอย่างที่ดีเยี่ยม ไปใช้ในการส่งเสริมเกษตรกรรายอื่นๆ ให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการผลิตที่คำนึงถึงผู้บริโภคเป็นสำคัญ	กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์

ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	แนวทางการดำเนินงาน	หน่วยงานรับผิดชอบ
6. โครงการเกษตรกรไทยพัฒนา	1. เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับเกษตรกรไทยในการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม 2. เพื่อปลูกจิตสำนึกในด้านการคำนึงถึงผู้บริโภคสินค้าเกษตรเป็นสำคัญ	1. จัดให้มีการอบรมด้านเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมกับเกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตสินค้าเกษตรแต่ละชนิด 2. อบรมแนวคิดด้านการตลาด การบริการ และการสร้างคุณค่าสินค้าเกษตร รวมทั้งจริยธรรมวิชาชีพด้านการเกษตร	กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร
7. โครงการการเกษตรเพื่อผู้บริโภค	1. เพื่อส่งเสริมการจัดการการผลิตที่มีประสิทธิภาพ 2. เพื่อส่งเสริมการจัดการด้านคุณภาพการผลิตที่คำนึงถึงผู้บริโภค	1. จัดตั้งศูนย์อบรมหรือสถาบันด้านการบริหารการเกษตร 2. จัดอบรมเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย 3. ติดตามและประเมินผลด้านการจัดการประสิทธิภาพและคุณภาพการผลิตที่คำนึงถึงผู้บริโภค	กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการค้าภายใน สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารฯ
8. โครงการสินค้าเกษตรไทยที่ทรงคุณค่า	1. เพื่อพัฒนาการแปรรูป การเก็บรักษา และบรรจุภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่า 2. เพื่อการสร้างแบรนด์สินค้าเกษตรไทย 3. เพื่อสร้างคุณค่าด้านการบริการที่รวดเร็ว	1. วิจัยการตลาดสินค้าเกษตร การแปรรูป เก็บรักษา บรรจุภัณฑ์ และโลจิสติกส์ 2. นำผลวิจัยไปใช้ในการพัฒนาคุณค่าสินค้าเกษตรไทยในด้านกายภาพคือ ตัวสินค้า และการบริการที่รวดเร็ว 3. จัดทำและส่งเสริมให้เกิดการสร้างแบรนด์สินค้าเกษตรไทยแต่ละชนิดสู่ผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมการค้าภายใน
9. โครงการจุดประกายเครือข่ายวิสาหกิจเกษตร	1. เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่เกษตรกร ผู้ประกอบการ ผู้บริโภค และหน่วยงานสนับสนุนต่างๆ ได้ร่วมกันพัฒนาการผลิตและการจำหน่ายสินค้าเกษตรสู่ผู้บริโภค	1. ผลักดันให้เกิดการจัดตั้งเครือข่ายวิสาหกิจเกษตร ตามพื้นที่ โดยการวิเคราะห์ วางแผน ทั้งในด้านปัจจัยการผลิต กระบวนการผลิต และการจำหน่ายร่วมกัน 2. ส่งเสริมการดำเนินงานเพื่อความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้เอื้อผลประโยชน์ระหว่างกันอย่างเป็นธรรม	กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมการค้าภายใน กรมส่งเสริมการส่งออก

ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	แนวทางการดำเนินงาน	หน่วยงานรับผิดชอบ
10. โครงการตลาดสินค้าเกษตรอัจฉริยะ	1. เพื่อพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรให้มีประสิทธิภาพ 2. เพื่อการบริการสารสนเทศการตลาดสินค้าเกษตรที่มีประสิทธิภาพ	1. จัดให้มีตลาดกลางที่สมบูรณ์ มีระบบซื้อขายที่รวดเร็ว มีประสิทธิภาพในตลาดทุกระดับ 2. จัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการรวบรวม วิเคราะห์ และเผยแพร่สารสนเทศการตลาดสินค้าเกษตร ที่รวดเร็ว ทันสมัย และถูกต้อง	